

Nr 44

Utlåtande i anledning av motion angående beräkningen av pension för hemarbetande i vissa fall.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 347, av fru *Kristensson* och fröken *Wetterström*, i vilken hemställts, »att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag med beaktande av vad i motionen anförts om rätt för hemarbetande att tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för år då de vårdar barn i förskoleåldern».

I anledning av motionen har inkommit en skrift till utskottet från Husmodersförbundet hem och samhälle.

Gällande bestämmelser

Försäkringen för tilläggspension enligt lagen om allmän försäkring avser att bereda bl. a. ålderspension och förtidspension utöver folkpensionen. Rätten till tilläggspension grundas på *inkomsten av det förvärvsarbete*, som den försäkrade utför under sin aktiva tid, och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst.

Den inkomst som blir pensionsgrundande inom tilläggspensioneringen är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete under åren fr. o. m. det då han fyller 16 år t. o. m. det då han fyller 65 år. Inkomster för år under vilket den försäkrade avlidit eller åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt lagen om allmän försäkring är ej pensionsgrundande.

Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, det vid årets ingång gällande basbeloppet. Maximigränsen för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten utgör sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet.

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställs för en försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Pensionspoängen utgör den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet vid årets ingång.

Ålderspension utgår under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst tre år. Ålderspension utgår fr. o. m. den månad under vilken den försäkrade fyller 67 år med möjlighet till förtida och uppskjutet pensionsuttag efter samma regler som inom folkpensioneringen.

Storleken av den ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pensionen skall utges, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade eller, om

pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalerna (femtonårsregeln). Har pensionspoäng tillgodoräknats honom för mindre än 30 år, skall dock nämnda produkt minskas med $1/30$ för varje år, som antalet poängår understiger 30 (trettioårsregeln). I pensioneringens inledningskede har 30-årsregeln ersatts med en 20-årsregel för dem som är födda åren 1896—1914.

Motionen

I motionen framhålls att många föräldrar såväl kvinnor som män får stanna hemma och vårda sina barn då de är små. Genom sina insatser i hemmet gör dessa personer lika väsentlig samhällsnytta som om de vore förvärvsarbetsande i konventionell mening, inte minst med tanke på att de avlastar samhällets barntillsynsinstitutioner. Motionärerna uppger att det ofta är svårt för dem som vårdar sina egna barn under dessas uppväxtår att nå upp till fullt antal ATP-år. ATP-systemet bör enligt motionärerna ändras så att föräldrar tillförs pensionsår för tillsyn av barn i förskoleåldern, åtminstone ett halvt pensionsår per inkomstlöst år, med en maximering till t. ex. tio pensionsår. Motionärerna finner det t. o. m. möjligt att varje barnavårdande år skulle kunna ge ett helt pensionsår, utan att de ekonomiska konsekvenserna för pensionssystemet därav blev för vittgående.

Motionärernas förslag innebär ett avsteg från principen att endast förvärvsarbete skall grunda rätt till ATP. De framhåller att ett motsvarande avsteg redan har gjorts inom sjukförsäkringen, då hemmafruar och därmed jämställda tillerkänts rätt till grundsjukpenning.

Tidigare behandling

Frågan om en självständig pensionsrätt för hemarbetande kvinnor och om rätt till s. k. gratispoäng eller gratisår vid pensionsberäkningen för husmödrar, som lämnat sitt förvärvsarbete för att ta vård om minderåriga barn, har behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen under 1960-talet. En redogörelse härför finns intagen i *andra lagutskottets utlåtande 1968: 64*, till vilket hänvisas. Här må endast nämnas att motionsyrkanden om utredning och förslag angående nämnda frågor genomgående avslagits av riksdagen. Mot förslag om en självständig pensionsrätt för hemarbetande kvinnor har invänts, att pensionsavgifterna skulle komma att drabba familjens kontantinkomster, d. v. s. regelmässigt makens arbetsförtjänst bl. a. under den tid då i många fall familjens kostnader för barnens underhåll och uppfostran är stora. Förslaget om införande av gratispoäng har ansetts innebära ett avsteg från den inom tilläggs pensioneringen grundläggande principen om förvärvsinkomst som förutsättning för pension. Det har också framhållits att det för rätt till hel ålderspension krävs endast 30 pensionsgrundande år och att tack vare denna regel pensionens storlek i allmänhet inte påverkas för den, som något eller några år avhåller sig från förvärvsarbete. Bortovaron påverkar som regel inte heller de tillgodoräknade pensionspoängens storlek, eftersom denna beräknas med utgångs-

punkt från de 15 bästa poängåren. Vid behandlingen av motionsyrkandena 1968 och 1969 (2LU 1968: 64 och 1969: 30) erinrade andra lagutskottet om att pensionsförsäkringskommittén fått i uppdrag att utreda frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män inom den allmänna pensioneringen och också fått till sig överlämnat motioner om en allmän egenpension. Utskottet uttalade att kommittén härigenom hade i uppgift att pröva frågor som uppenbarligen innefattade problem av den art som aktualiserats genom motionerna, varför något initiativ från riksdagens sida i anledning härav inte var erforderligt.

Utskottet

Föräldrar, som avstår från förvärsarbete och i stället ägnar sig åt vård av sina barn under dessas uppväxtår, kan enligt förevarande motion få svårt att nå upp till så många pensionsgrundande år som krävs för att full tilläggs pension skall utgå. Motionärerna anser att föräldrarna genom sina insatser i hemmet gör lika väsentlig nytta för samhället som om de varit förvärsarbetande i konventionell mening. De föreslår att hemarbetande skall få tillgodoräkna sig pensionsår inom tilläggs pensioneringen för år då de vårdar barn i förskoleåldern.

Motioner med i huvudsak samma syfte har behandlats av riksdagen vid upprepade tillfällen och senast under fjolåret. Motionerna har avslagits under hänvisning till att ett genomförande av den föreslagna ordningen skulle innebära ett avsteg från den inom tilläggs pensioneringen grundläggande principen om inkomst av förvärsarbete som förutsättning för pension. Det har också framhållits att några års bortovaro från förvärsarbete inte hindrar att en försäkrad erhåller full tilläggs pension, eftersom det endast krävs 30 pensionsgrundande år för full pension eller åtskilliga år färre än som regelmässigt ingår i den försäkrades aktiva tid. Bortovaron behöver inte heller påverka pensionens storlek, då denna beräknas med utgångspunkt från de 15 bästa åren. Under de båda senaste åren har också erinrats om att pensionsförsäkringskommittén fått i uppdrag att utreda frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män inom den allmänna pensioneringen och även fått till sig överlämnat motioner om en allmän egenpension. Kommittén har därigenom i uppgift att pröva frågor som uppenbarligen innefattar problem av den art som aktualiserats genom motionerna.

Pensionsförsäkringskommittén avser att avlämna sitt slutbetänkande i slutet av innevarande år. I avvaktan härpå bör motionen, i överensstämmelse med riksdagens ställningstagande tidigare år, inte föranleda någon särskild åtgärd.

Utskottet får alltså hemställa,

att motionen II: 347 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Dahlberg (s), Hübinette (m), Wanhainen (s), Österdahl (fp) och Andreasson (cp);

från andra kammaren: fröken Sandell (s), herrar Gustavsson i Alvesta (cp)*, Fredriksson (s), Nilsson i Kalmar (s), Aldén (s), Åkerlind (m), fru Håvik (s)* och herr Romanus (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Hübinette* (m) och *Åkerlind* (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 3, som börjar med orden »Motioner med» och slutar med orden »särskild åtgärd», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är de hemarbetandes ställning i pensionssystemet inte tillfredsställande. Genom sina insatser i hemmet gör dessa samma nytta ur samhällets synpunkt som om de varit förvärvsarbetande i konventionell mening. Framför allt gäller detta i sådana fall där de hemarbetande vårdar sina barn före inträdet i grundskolan, varigenom samhällets barnvårdsinstitutioner avlastas.

Den föreslagna skattereformen har bl. a. till syfte att öka de hemarbetandes valfrihet mellan yrkesarbete och fortsatt hemarbete. Om denna valfrihet skall få någon mening, måste samhället se till att föräldrar med små barn bereds möjlighet att få barnen omhändertagna under arbetstiden. Eftersom samhällets barntillsynsresurser är helt otillräckliga, torde ett mycket stort antal föräldrar nödgas att avstå från förvärvsarbete för att vårda sina barn i hemmet. Det framstår under sådana förhållanden som konsekvent att man i tilläggs-pensionssystemet inför möjlighet att jämställa sådan barnpassning med förvärvsarbete. Utskottet vill därför i princip ansluta sig till den tanke som tas upp i motionen att föräldrar skall tillföras pensionsår för tillsyn av barn före inträdet i grundskolan. Hur en sådan ordning bör genomföras får bli föremål för närmare utredning.»

dels ock att utskottet bort hemställa

»att riksdagen med bifall till motionen II: 347 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag om rätt för hemarbetande att tillgodoräkna sig pensionsår inom tilläggs-pensioneringen för år då de vårdar barn före inträdet i grundskolan.»